

Hrvatska fonološka pravopisna tradicija

Matković, Mirna

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:870263>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-01-22**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Mirna Matković

Hrvatska fonološka pravopisna tradicija

Znanstveno područje humanističkih znanosti, polje filologija, grana kroatistika

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Jadranka Mlikota

Osijek, 2017.

Sadržaj

1. UVOD.....	4
2. POVIJESNI PREGLED HRVATSKIH PRAVOPISA.....	5
3. HRVATSKA FONOLOŠKA PRAVOPISNA NORMA U PRVOJ POLOVICI 20.STOLJEĆA.....	7
3.1. <i>Hrvatski pravopis</i> Ivana Broza	7
3.2. <i>Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika</i> Dragutina Boranića.....	9
4. SUVREMENI HRVATSKI PRAVOPISNI PRIRUČNICI.....	10
4.1. Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika.....	10
4.2. <i>Hrvatski školski pravopis</i>	12
4.3. <i>Hrvatski pravopis</i> Matice hrvatske	12
4.4. <i>Hrvatski pravopis</i> Stjepana Babića i Milana Moguša	13
4.5. <i>Hrvatski pravopis</i> Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.....	14
5. USPOREDBA PRAVOPISNIH PRIRUČNIKA	15
5.1. Usporedba hrvatskog pravopisnog nazivlja	15
5.1.1. Usporedba naziva interpunkcijskih i pravopisnih znakova	17
6. USPOREDBA PRAVOPISNIH PRAVILA.....	19
6.1. Sklonidba osobnih imena	19
6.2. Pisanje stranih riječi	19
6.3. Pisanje niječnog oblika prezenta glagola <i>htjeti</i>	21
7. ZAKLJUČAK	22
Literatura	23
Građa	24

Sažetak

U radu se uspoređuje devet hrvatskih pravopisa. Cilj je rada usporediti hrvatsku fonološku pravopisnu tradiciju prve polovice 20. stoljeća sa suvremenim pravopisnim priručnicima. Usporedbom je obuhvaćeno pravopisno nazivlje i pojedinačna pravopisna rješenja kako bi se utvrdile promjene pravopisne norme navedenoga razdoblja.

Ključne riječi: hrvatski pravopis, fonološka pravopisna tradicija, pravopisno nazivlje, pravopisna pravila

1. UVOD

Hrvatski je pravopis doživio brojne promjene u posljednjih sto trideset godina. U tom je razdoblju zabilježen začetak hrvatske fonološke pravopisne tradicije Brozovim *Hrvatskim pravopisom*¹ iz 1892. godine.² Ta se tradicija, dakako, odražava i u *Hrvatskom pravopisu* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (2013.), posljednjem, suvremenom, pravopisnom priručniku hrvatskoga jezika. U navedenih je sto trideset godina hrvatske fonološke pravopisne tradicije nastao velik broj pravopisnih priručnika među kojim su razlike i u pravopisnim pravilima i u pravopisnom nazivlju. U ovom će se radu analizirati i usporediti hrvatski pravopisni priručnici prve polovice 20. stoljeća sa suvremenim pravopisnim priručnicima kako bi se utvrdile promjene pravopisne norme u navedenom razdoblju kao i pravopisna pitanja koja su još uvijek među pravopiscima neusuglašena. Uz Brozov *Hrvatski pravopis* analizom će biti obuhvaćena četiri izdanja *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* Dragutina Boranića (1923., 1926., 1930. i 1947.) s obzirom na to da je Boranić, oslonjen na Brozov pravopis, u svojim pravopisnim priručnicima oblikovao hrvatsku fonološku pravopisnu normu u prvoj polovici 20. stoljeća.³ S Broz-Boranićevom hrvatskom pravopisnom normom usporedit će se suvremeni hrvatski pravopisni priručnici: *Hrvatski školski pravopis*, *Hrvatski pravopis* u izdanju Matice hrvatske te *Hrvatski pravopis* Stjepana Babića i Milana Moguša. Nakon toga ukratko će se predstaviti rad Vijeća za normu hrvatskoga standardnog jezika,⁴ s obzirom na to da je do pojave posljednjega suvremenoga pravopisnoga priručnika hrvatska pravopisna norma proizlazila, između ostaloga, i iz preporuka Vijeća.

---

¹ U ovom se radu rabi pretisak prvoga izdanja *Hrvatskoga pravopisa* Ivana Broza iz 1892. godine u izdanju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz 2014. godine.

² Navedeno ne znači da fonološko pisanje nije zabilježeno i u prijašnjim razdobljima hrvatske jezične povijesti, već to da je *Hrvatski pravopis* prvi objavljeni pravopisni priručnik temeljen na fonološkom pravopisnom načelu.

³ Boranić će oblikovati hrvatsku pravopisnu normu i u drugoj polovici 20. stoljeća, do objave *Pravopisa hrvatskosrpskoga književnog jezika* (1960.) koji je rezultat tzv. Novosadskoga dogovora, a kojemu je cilj bio približiti dvije pravopisne tradicije, hrvatsku i srpsku.

⁴ Dalje u radu naziv kratim u Vijeće.

2. POVIJESNI PREGLED HRVATSKIH PRAVOPISA

Nataša Bašić definirala je dobar pravopis služeći se dvama kriterijima, a ti su kriteriji da „mora biti usklađen sa suvremenim jezikoslovno-pravopisnim dosezima te s činjenicama porabne norme kulturne zajednice kojoj je namijenjen.“ (Bašić, 2010.: 142.). Budući da je pravopis jedan od najvažnijih jezičnih priručnika, „pravopis je sam po sebi društveno pitanje, a time i političko.“ (Babić, 1999.: 23.). Misao Marka Samardžije kako je teško izložiti sve osnovne smjernice i stranputice hrvatskoga pravopisa u posljednjih sto dvadeset godina „jer će malo biti jezika čiji je pravopis doživio toliko promjena izazvanih pretežito izvanjim utjecajima.“ (Samardžija, 1999.: 15.) doista ponajbolje odražava pravopisne mijene navedenoga razdoblja. Pravopisna su pitanja, ističe Samardžija, oduvijek zanimala „ljude od pera“, ali tek početkom šezdesetih godina 19. stoljeća pravopisna pitanja u današnjem smislu riječi postaju aktualna, s obzirom na to da se do tada raspravljalo većinom o uređenju hrvatskog slovoписа. Sve što je tada bilo napisano na hrvatskom jeziku, oblikovalo se pretežno prema fonološkim načelima, a morfonološka komponenta počela je jačati u vrijeme preporoda. „Na prijelazu iz sedamdesetih u osamdesete godine 19. stoljeća posve se jasno ocrtavaju dvije pravopisne koncepcije. U prošlosti, a nerijetko i danas, različito ih nazivaju: jedna je etimološka, korijenska, morfonološka ili tvorbeno, a druga fonetska, zvučna ili fonološka.“ (Samardžija, 1999.: 16.). Fonološku koncepciju zastupali su hrvatski vukovci, a Ivan Broz prema narudžbi vlade piše *Hrvatski pravopis* (1892.) koji se smatra prvim hrvatskim pravopisom u novijem smislu riječi, a to je ujedno i prva pravopisna knjiga kojom je započelo stvaranje današnje pravopisne norme fonološko-morfonološkoga tipa. „Brozove su se pravopisne zasade – zahvaljujući djelatnosti Dragutina Boranića – protegnule kroz cijelu prvu polovicu stoljeća, štoviše s *produženim djelovanjem* do početka šezdesetih“ (Badurina, 2006.: 147.). Boranićeve su prerade i dopune Brozove normativne knjižice obgrlile cijelu prvu polovicu stoljeća, izuzevši u vrijeme Nezavisne Države Hrvatske kada Ante Pavelić zahtijeva uvođenje etimološkog pravopisa pa u tom razdoblju nastaju *Koriensko pisanje* (1941.) i *Hrvatski pravopis* (1944.). Tako je „korienski“ pravopis bio službenim od 1. rujna 1942. do početka svibnja 1945., a nakon toga se u službenu uporabu ponovno vraća Boranićev pravopis. Prepoznatljivost pretežito hrvatske pravopisne norme i prateće pisane prakse nije ozbiljnije uzdrmana ni trima izdanjima Boranićeva pravopisa iz 1930., 1934. i 1937. godine u kojima su se pokušale ukloniti razlike između hrvatske i srpske pravopisne norme. Broz-

Boranićeva pravopisna norma tako je snažno obilježila razdoblje do pojave nove pravopisne knjige u osvit šezdesetih (Badurina, 2006.: 147. – 148.).

Krajem pedesetih godina u skladu s „novosadskim zaključcima“ izrađen je i objavljen novi pravopis hrvatskoga i srpskoga jezika i on određuje normu idućih dvadeset godina. Badurina ističe da „Hrvati i Srbi dijele pravopisnu sudbinu: kao posljedica novosadskoga *pregovaranja* pojavila se nova – zajednička – pravopisna knjiga, objavljena – u skladu s tada službenim, prihvaćenim poimanjem *političke korektnosti* – u dvjema „varijantama“, zagrebačkoj/hrvatskoj (latiničkoj) i novosadskoj/srpskoj (ćiriličkoj): *Pravopis hrvatskosrpskoga književnog jezika*, odnosno *Pravopis srpskohrvatskoga književnog jezika*“ (Badurina, 2006.: 148.). Dodaje i da je „novosadski *Pravopis* sasvim razumljivo i s razlogom vrijeđao hrvatsku kulturnu javnost“ zbog neprimjerenog načina izjednačavanja hrvatskih i srpskih pravopisnih oblika i nametanja hrvatskih ustupaka *zajedničkom* pravopisu (Badurina, 2006.: 150.). Novosadska pravopisna norma protegnula se do polovice osamdesetih, a neuspjeli pravopisni prevrat dogodio se u vrijeme hrvatskoga proljeća kada Stjepan Babić, Božidar Finka i Milan Moguš tiskaju fonološki zasnovan *Hrvatski pravopis* (1971.), još poznat pod nadimkom *londonac* koji je u Hrvatskoj bio zabranjen i prije no što je ukoričen. Tiskani arci završili su u tvornici papira, a uvezano je samo 600 primjeraka s naznakom „samo za internu uporabu“, i to bez predgovora, uvoda, kratica i kazala (Samardžija, 2006.: 42.). Između 1970. i 1986. nije postojao službeni hrvatski pravopis, a onda krajem osamdesetih godina pravopisnu normu određuje *Pravopisni priručnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Vladimira Anića i Josipa Silića. U Hrvatskoj je taj pravopis uglavnom dobro primljen, dok su ga srpski jezikoslovci (posebno Radmilo Marojević), unatoč naslovu, ocijenili izrazito negativno (Samardžija, 2006.: 48.). Devedesete godine obilježene su procvatom pravopisne djelatnosti u Hrvatskoj. „Sve je započelo već 1990. objavljivanjem 1971. godine brutalno uništena i zabranjena Babić-Finka-Moguševa *Hrvatskog pravopisa*, uzredala su se nova izdanja pravopisa istih autora, a u osvit je nova stoljeća, na početku 2001. godine, objavljen i novi *Pravopis hrvatskoga jezika* Vladimira Anića i Josipa Silića“ (Badurina, 2006.: 149.).

Iz pregleda se pravopisnih priručnika od kraja 19. stoljeća do početka 21. stoljeća može zaključiti da su pravopisne promjene velikim dijelom bile pod utjecajem jezične politike, ali da je fonološka pravopisna norma bila pretežita. Očekivalo bi se da će se pravopisni problemi smanjiti nakon osamostaljenja Hrvatske, međutim, nesuglasice i polemike još uvijek postoje.

3. HRVATSKA FONOLOŠKA PRAVOPISNA NORMA U PRVOJ POLOVICI 20. STOLJEĆA

U ovom će poglavlju biti predstavljeni pravopisi od kojih krajem 19. stoljeća započinje pravopisna tradicija fonološki koncipiranih pravopisnih priručnika, a koju su oblikovali Ivan Broz krajem 19. stoljeća i Dragutin Boranić u prvoj polovici 20. stoljeća. Analizirat će se i metodološki predstaviti njihovi pravopisi te pojedini pravopisni problemi navedenoga razdoblja a utjecali su na daljnji razvoj pravopisne norme.

3.1. Hrvatski pravopis Ivana Broza

Brozov *Hrvatski pravopis* izlazi 1892. „Po određenju kr. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu“ (s naslovnice, nepaginirano). Pisan je fonološkim načelom, a 20. listopada 1892. postao je službenim u hrvatskome školstvu i prvim službenim hrvatskim pravopisom dotad. 1893. izdaje drugo izdanje u kojem se pravopisna pravila uglavnom nisu mijenjala, tek su na desetak mjesta ispravljene slagarsko-korektorske greške i dodane autorove dopune i ispravci. Najbrojnije su razlike između prvog i drugog izdanja u pravopisnom rječniku (Samardžija, 2014.: 175.). U Brozovim se pravopisnim rješenjima zrcali hrvatska tradicija i kritičko propitivanje stručne literature. Karadžića i Daničića odrekao se ondje gdje njihova pravila nisu bila u skladu s hrvatskom tradicijom, a na kraju predgovora otkrio je da mu je najvažniji uzor bio Marcel Kušar. Slovo *đ* uzeo je od Daničića, ali nije prihvatio njegova ostala grafijska rješenja, a preuzeo je i Karadžićeva pravila za južno narječje, njegovu diobu štokavskih govora te načelni naputak da dugom *e* u istočnom govoru, odnosno dugom *i* u zapadnom, u južnom odgovara *je* (Bašić, 1992.: 35. – 37.). Od Karadžić-Daničićevih pravila odstupio je u sljedećim slučajevima: suglasnici *s* i *z* ostaju nepromijenjeni ispred *lje* i *nje* (u kojima je *je* jatovskog podrijetla), a isto tako ostaju nepromijenjeni u složenicama *sljubiti se*, *iznjušiti* gdje su oni na svršetku prve, a *lj* i *nj* druge sastavine; riječi *šljepica*, *ožljeđivati*, *opražnjeti*, *ižljubiti* nisu književni, kao ni *svrbljeti*, *grmljeti*, *trpljeti*, *življjeti*, a postavio je i temelj nekontrahiranom pisanju futura. Odstupanja od Karadžić-Daničićeve škole pozdravio je jedino Tomo Maretić od svih hrvatskih vukovaca (Bašić, 1992.: 40.).

Afirmirao je umjereno fonološko načelo što je očito kod pravila da u fonemskim sljedovima *ds* i *dš* u pisanju ostaju *d*, da u G jd. imenice *mladac* ostaje *d* (*mladca*), da se

suglasnici *d* i *t* ne izostavljaju ispred suglasničkih skupova *st* i *sk* i da se invertirani futur I. piše odvojeno (Samardžija, 2014.: 180.). Umjerena fonologičnost Brozovih pravopisnih rješenja postala je uočljiva u dvadesetim godinama 20. stoljeća kada je Aleksandar Belić na srpskoj strani sastavio *Pravopis Srpskohrvatskog Književnog Jezika* na istim, fonološkim načelima i na istom korpusu, ali je u provedbi tih rješenja otišao znatno dalje propisujući da se piše *otseći, predsednik, pitaću, vođstvo* što je pripomoglo profiliranju dviju fonoloških pravopisnih tradicija – hrvatske i srpske (Samardžija, 1997.: 125.).

Broz nije objašnjavao pravila, već ih je samo određivao zbog čega je prvom izdanju upućen veći broj prigovora, premda je on u predgovoru objasnio zašto nije potkrjepljivao pravila (Samardžija, 2014.: 172.): „Pravila nijesam nigdje izrijekom potkrjepljivao, ali sam gledao koliko sam više mogao da pokažem onako mimogred, kako je ovaj pravopis skladniji mimo svaki drugi pravopis, koji je ikad bio u hrvatskim školama, a uvjeren sam, da će svaki misaoni čitalac ove knjižice u tome pristati sa mnom.“ (Broz, 1892.: 3.). Neki od ostalih prigovora prvom izdanju bili su vezani uz uvođenje glasova *đ* i *Đ* te uz uvođenje nekih riječi u pravopisni rječnik (npr. *ćesa, ćura, pirinač*), a Broz se u predgovoru drugom izdanju osvrće na te prigovore (Samardžija, 2014.: 173.).

Prvo izdanje započinje *Predgovorom* u kojem Broz objašnjava okolnosti koje su dovele do narudžbe i nastanka *Hrvatskoga pravopisa*, nakon toga slijede popravci koji su uočeni u podmakloj fazi pripreme knjige za tisak, zatim *Pristup* u kojem Broz donosi hrvatsku abecedu i ukratko objašnjava kojim se slovima bilježe samoglasnici, kojima suglasnici i što se piše kojim slovima. Pravopisna pravila napisana su u tri dijela. *Dio prvi* ima dva dijela: *Kako se pišu pojedini glasovi* i *Kako se pišu skupovi (suglasnih) glasova*. *Dio drugi* ima četiri poglavlja: *Kad se pišu riječi s velikim početnim slovom*, *Kako se pišu sastavljene riječi*, *Kako se rastavljaju riječi na slogove* i *Kakvi se znaci upotrebljavaju u pisanju riječi*. *Dio treći* ili *Kakvi se znaci bilježe u pisanju rečenica (Interpunkcije)* donosi pravila za pisanje pojedinih razgodaka. U *Dodatku* donosi još desetak pravila koja su većinom dopune pravilima iz prethodnih odjeljaka, a drugi je dio *Hrvatskoga pravopisa* (pravopisni) *Rječnik* (Samardžija, 2014.: 166. – 169.).

Glede pravopisnog nazivlja Lukenda i Mamić smatraju da je „velika (...) Brozova zasluga pri usustavljanju hrvatskog pravopisnog nazivlja. Svojim izborom, a koji je već imao uporište u hrvatskoj tradiciji, pridonio je usustavljanju i ustaljivanju hrvatskoga pravopisnog nazivlja.“ (Lukenda i Mamić, 1992.: 47.). Velik broj jezikoslovaca složiti će se da je Broz svojim pravopisnim rješenjima utjecao na kasnije hrvatske pravopise te se i najnoviji pravopisci mogu ugledati na njega (Lukenda i Mamić, 1992.: 48).

3.2. Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika Dragutina Boranića

Dragutin Boranić nastavio je izdavati Brozov *Hrvatski pravopis*, dodavši uz Brozovo i svoje ime.⁵ Sam sastavlja *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1921. preuzimajući dio građe iz šestog izdanja *Hrvatskoga pravopisa*, a u predgovoru navodi da su mu uzori bili Karadžić, Daničić i Broz te da je riječ o fonološkom pravopisu. Drugo izdanje izlazi 1923., a treće 1926. uz promjenu nakladnika jer više nije bilo hrvatske vlasti. Četvrto izdanje iz 1928. imalo je beogradsko odobrenje, a peto izdanje bilo je „Prerađeno prema propisima Ministarstva prosvjete“ i usklađeno s *Pravopisnim uputstvom za sve osnovne, srednje i stručne škole Kraljevine S.H.S.*⁶ Boranić je tako prihvaćanjem *Uputstva* uveo brojne promjene koje su se oslanjale na *Pravopis Srpskohrvatskog Književnog Jezika* Aleksandra Belića iz 1923., a razlikuju se od stanja u dotadašnjoj Broz-Boranićevoj fonološkoj tradiciji: uvođenje tzv. logičke umjesto gramatičke interpunkcije, „fonetsko“ pisanje stranih osobnih i geografskih imena (*Gete, Mara, Šampanja, Taso, Versaj*), sastavljeno pisanje invertiranoga futura I. glagola na *-ti* (*pisaću, radiću*), proglašavanje pravilnim oblike koji su dotada u hrvatskom jeziku bili nepravilni, dijalektalni ili nepostojeći (*kuvati, mur; istorija, Omir; ko, neko; srećan, voćstvo; otcepiti, potčiniti*), pisanje velikim slovima sve sastavnice višechlanih zemljopisnih naziva, ravnopravnost obaju pisama i obaju izgovora nekadašnjeg jata (Samardžija, 2012.: 149. – 150.). Zbog svih uvedenih promjena nije neočekivano da izdanje iz 1930. u Hrvatskoj nije prihvaćeno sa zadovoljstvom te su ga prihvatile samo škole, novine i uredi, dok ga hrvatski književnici uglavnom nisu prihvaćali (Jonke, 1971.: 206.). Izdanjima iz 1934. i 1937. promijenio je naziv iz *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika* u *Pravopis hrvatskosrpskoga jezika*. Osnivanjem Banovine Hrvatske Boranić se 1940. vraća pravopisnoj tradiciji prije *Uputstva*, a deseto izdanje objavljeno je 1951. te ostaje na snazi sve do 1960. kada je objavljen zajednički (novosadski) pravopis (Babić, 1999.: 23.). „Preuzevši Brozovu koncepciju pravopisa, koju je tek neznatno mijenjao i dotjerivao, vješto lavirajući u izvanstručnim vodama, Boranić je od god. 1904. do svoje smrti priredio ukupno petnaest izdanja pravopisa.“ (Samardžija, 2001.: 475.). Većina je tih izdanja bila obvezna u školstvu, stoga se može reći da su svi naraštaji hrvatskih školaraca na području Republike Hrvatske do 1960. godine učili po nekom od izdanja Boranićeva pravopisa. Boranićevo je prezime još za

---

⁵ Dragutin Boranić nakon Brozove smrti priređuje još četiri izdanja (1904., 1906., 1911. i 1916.) Brozova *Hrvatskoga pravopisa* (Samardžija, 2014.: 181.).

⁶ Dalje u radu naziv kratim u *Uputstvo*.

njegova života postalo sinonimom za pravopis te je uspio ostati službenim pravopiscem u svim državnim i ideološkim ustrojima što su se izmjenjivali tijekom većeg dijela 20. stoljeća (Samardžija, 2001.: 484. – 486.). Bio je uzor i Stjepanu Babiću, Božidaru Finki i Milanu Mogušu koji deveto izdanje Boranićeva *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* uzimaju za predložak novom pravopisnom priručniku (Badurina, 2006.: 148.).

Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika sastoji se od triju dijelova s pravopisnim pravilima, *Rječnika* i *Ključa* u kojem su abecednim redom objašnjeni pojedini pojmovi ili dane upute na kojoj se stranici što nalazi. *Prvi dio* sastoji se od poglavlja *Glasovi, Skupovi suglasnika* i *Tuđe riječi*. *Drugi dio* čine *Početna slova, Složenice* i *Izvođenje geografskih imena*, a *Treći dio* sastoji se od poglavlja *Razgoci, Rastavljanje riječi* i *Pravopisni znaci* (Boranić, 1923.: 183.). U usporedbi s Brozovim *Hrvatskim pravopisom* raspored je Boranićevih poglavlja jednak i polazi se od glasova, a završava s razgocima i rječnikom. Međutim, Boranić daje detaljna pravila o pisanju stranih riječi, izvedenica, složenica i geografskih naziva, a Broz ne. Izdanja Boranićeva pravopisa nisu se razlikovala poglavljima, već samo pravopisnim rješenjima, a u ovom će se radu istražiti koliko su se razlikovala izdanja iz 1923., 1926., 1930. i 1947. godine.

4. SUVREMENI HRVATSKI PRAVOPIŠNI PRIRUČNICI

Na početku ovog poglavlja predstaviti će se Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika jer je nekolicina pravopisnih priručnika nastala na temelju preporuka rada Vijeća. Nakon toga analizirat će se četiri suvremena hrvatska pravopisa i nastojat će se istaknuti zašto su upravo oni važni pravopisni priručnici u hrvatskom jeziku.

4.1. Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika

Vijeće je imalo važnu ulogu u standardizaciji hrvatskoga jezika i oblikovanju hrvatskih pravopisa. „Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika bilo je legitimirano stručno tijelo pri Vladi Republike Hrvatske, pri njezinu Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa. Osnovao ga je 14. travnja 2005. ministar Dragan Primorac i dao mu zadatak da skrbi o hrvatskome standardnom jeziku.“ (Katičić, 2012.: 161.). Vijeće je bilo sastavljeno od najboljih kroatista s hrvatskih kroatističkih katedara i uglednih kulturnih djelatnika, a

predsjednik je bio akademik Radoslav Katičić (Bašić, 2014.: 69). Bavilo se pitanjima standardizacije, rješavalo je pravopisne prijepore kao što je rasprava treba li pisati sastavljeno *neću* ili rastavljeno *ne ću*, ali i općenito sastavljenim i rastavljenim pisanjem, zatim kako se pišu strana imena i od njih izvedeni pridjevi i slično. Vijeće se nadalje bavilo raznolikošću hrvatskoga jezika, narječjima, proučavanjem morfonološkog pravopisnog načela, pisanjem odraza kratkoga jata iza „pokrivenoga r“ i pitanjima leksičke norme (*Vijeće...*, 2013.: 46. – 56.). „Kraj svega toga Vijeće se bavilo pitanjima javne i službene uporabe hrvatskoga jezika, osobito pravnim i zakonodavnim vidom te problematike. U više se navrata vraćalo na pitanja u vezi s hrvatskim kao jezikom visokoškolske nastave. Raspravljalo je o projektima normativnih tekstova i pitanjima koja su u vezi s hrvatskim standardnim jezikom.“ (Katičić, 2012.: 175.). U Članku 2. Poslovnika o radu Vijeća navode se zadatci Vijeća: voditi sustavnu stručnu skrb za hrvatski standardni jezik, raspraviti aktualne nedoumice i otvorena pitanja hrvatskoga standardnoga jezika, upozoravati na primjere nepoštivanja ustavne odredbe o hrvatskome kao službenome jeziku u Republici Hrvatskoj, promicati kulturu hrvatskoga standardnog jezika u pisanoj i govornoj komunikaciji, voditi skrb o mjestu i ulozi hrvatskoga standardnog jezika s obzirom na pristupanje Republike Hrvatske Europskoj Uniji, donositi rješenja u svezi s dotjerivanjem norme hrvatskoga standardnog jezika i pratiti jezičnu problematiku i utvrditi načela u pravopisnoj normi (*Vijeće...*, 2013.: 63.). Vijeće je, bez sumnje, obavljalo velik i važan posao te dotad takvo „državno ustanovljeno legitimirano stručno tijelo za hrvatsku jezičnu zajednicu nikada nije postojalo.“ (Katičić, 2012.: 175.). Ministar znanosti, obrazovanja i sporta Željko Jovanović ukinuo je Vijeće 8. svibnja 2012. odlukom bez obrazloženja. Svi zapisnici i dokumenti sa sjednica Vijeća koji su se nalazili na mrežnim stranicama Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, obrisani su početkom 2013., stoga je uredništvo časopisa *Jezik* odlučilo javno ih objaviti te su oni ostali uz normativna i pravopisna načela koja je Vijeće ustrojilo, a ponešto se razlikuju od Institutova *Hrvatskog pravopisa* (Ham, 2014.: 1).

4.2. Hrvatski školski pravopis

Stjepan Babić, Sanda Ham i Milan Moguš 2005. objavljuju prvo izdanje *Hrvatskog školskog pravopisa*, a drugo izdanje izlazi 2008. godine i ono je usklađeno sa zaključcima Vijeća. Predgovor prvom izdanju napisao je Radoslav Katičić te u njemu objašnjava da je *Hrvatski školski pravopis* ustrojen prema već uobičajenoj praksi: „Ovaj pravopis posve je u skladu s normama *Hrvatskoga pravopisa* koji je u našoj javnosti dobro primljen i spontano se široko primjenjuje“ (Babić, Ham i Moguš, 2005.: 7.). Katičić u nastavku dodaje da je hrvatski jezik jedan od jezika u kojemu nije moguće naći čvrste i objektivne kriterije za sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi, ali smatra da je sve to već riješeno u *Hrvatskom pravopisu*, a da ovaj *Hrvatski školski pravopis* „to još malo dotjeruje i doraduje na temelju iskustva koje se skupilo primjenom svih dosadašnjih izdanja Hrvatskoga pravopisa“ (Babić, Ham i Moguš, 2005.: 7.). U njemu su uklonjene dvojnosti koje su se pokazale manje potrebnima kako bi se izašlo u susret šutljivoj većini korisnika (Babić, Ham i Moguš, 2005.: 7.). Ante Žužul u predgovoru drugom izdanju navodi „skladnom mjerom između jezikoslovne egzaktnosti i uporabne pragmatičnosti autori su usustavili pregledan i dosljedan, sažet i jednostavan priručnik koji na dostupan i znanstveno utemeljen način razrješuje brojne i dugotrajne hrvatske pravopisne prijepore.“ (Babić, Ham i Moguš, 2008.: 7.). Pravopisna su pravila jednostavna i jasna, a pravopisno je nazivlje „usavršeno, usustavljeno i usklađeno s tradicijom hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja i sa suvremenim znanstvenim spoznajama.“ (Babić, Ham i Moguš, 2008.: 7.).

4.3. Hrvatski pravopis Matice hrvatske

Lada Badurina, Ivan Marković i Krešimir Mićanović 2007. u izdanju Matice hrvatske izdaju *Hrvatski pravopis*. U predgovoru se obrazlaže kako se „Matica hrvatska osjetila pozvanom dati svoj doprinos oblikovanju pravopisne norme te hrvatskoj kulturnoj javnosti ponuditi nov pravopisni priručnik hrvatskoga jezika.“ (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 13.). Drugo je izdanje objavljeno 2008. i neznatno se razlikuje od prvog izdanja što navodi i predsjedništvo Matice hrvatske u predgovoru: „Ovo se drugo izdanje neznatno razlikuje od prvoga. U njemu su ispravljene tek manji propusti, uglavnom tiskarske naravi“ (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 15.). *Pravopis* je nastao s namjerom da se u Hrvatskoj „razriješi pravopisno nedefinirano stanje“, temeljit je, iscrpan i tradicijski utemeljen (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 13. – 14.). „Struktura pravopisa prilično je

konvencionalna – „od pisma do rječnika“ – i u tome se smislu može reći da slijedi hrvatsku pravopisnu tradiciju.“ (Petrović, 2007.: 114.). Nazivlje se na pojedinim mjestima razlikuje od prijašnjih pravopisnih rješenja, a pravopisna su pravila detaljna i posebna se pozornost pridaje poglavlju o kraticama što je slabije zastupljeno u ostalim pravopisima koji se proučavaju u ovom radu. Ističe se i poglavlje o transliteraciji i transkripciji i „to je prvi put da se u nekom hrvatskom pravopisno priručniku donose transliteracijsko-transkripcijska pravila za čak pedeset jezika“ (Petrović, 2007.: 117.). *Hrvatski pravopis* „polazi od fonološkoga načela bilježenja riječi, uz uvažavanje odstupanja od tog načela u slučajevima u kojima je pisanje – iz tradicijskih ili komunikacijskih razloga – nužno zasnovati na morfološkom načelu.“ (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 14).

4.4. Hrvatski pravopis Stjepana Babića i Milana Moguša

Stjepan Babić i Milan Moguš 2010. objavljuju *Hrvatski pravopis* koji je usklađen sa zaključcima Vijeća. Ovo izdanje nosi isti naslov kao i neki drugi pravopisi koje su objavili u suautorstvu Stjepan Babić, Božidar Finka i Milan Moguš, ali se razlikuje u onim dijelovima koje je prije napisao Božidar Finka. Pisan je u skladu sa sustavom hrvatskog književnog jezika i s hrvatskom pravopisnom tradicijom (Babić i Moguš, 2010.: 7.). Nataša Bašić ističe da se *Hrvatski pravopis* odlikuje jednostavnošću, sustavnošću i preglednošću te obuhvaća pravopisni rječnik opće naravi. Umjereno je fonološki s udjelom morfonoloških zapisa te je očuvan naravni smjer razvoja hrvatskoga pravopisa i „omogućeno je povezivanje suvremenih s prethodno pisanim korpusima, smanjene poteškoće u razumijevanju i prihvaćanju dijela suvremenih pravopisnih rješenja, a istodobno je suvremenomu pravopisnomu zapisu povećana jednoznačnost.“ (Bašić, 2010.: 144.). U autorskom jeziku primjećuje se davanje prednosti hrvatskim riječima kao što su *izostavnik* (Babić i Moguš, 2010.: 111.) i *dometak* (Babić i Moguš, 2010.: 31.) pred stranim riječima (*apostrof*, *sufiks*) te je vidljiva usklađenost s *Hrvatskim školskim pravopisom*.

4.5. *Hrvatski pravopis* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Hrvatski pravopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje⁷ objavljen je 2013. te je izazvao brojne polemike u javnosti. Uz njega dolazi preporuka bivšeg ministra Željka Jovanovića „za uporabu u osnovnim i srednjim školama“ te je namijenjen javnoj uporabi u različitim institucijama. *Hrvatski pravopis* najavljiavao se kao nov, moderan, sveobuhvatan, pomirben i jedinstven, ali Nataša Bašić tvrdi kako nije ništa od toga, već je „krpež sastavljena od starih pravopisa“ (Bašić, 2014.: 68.). Od *Hrvatskoga pravopisa* očekivalo se rješavanje dugotrajnih pravopisnih prijepora, a uz to su imali i političku podršku, međutim, Nataša Bašić smatra kako „IHJJ nema jasnu predodžbu o tom što je to hrvatski standardni jezik i kakav bi trebao biti njegov pravopis.“ (Bašić, 2014.: 68.). To argumentira činjenicom da se radna inačica i konačna inačica nastala tri mjeseca kasnije uvelike razlikuju jer se u konačnoj inačici izbacuje dvoglasnik *ie* iz fonološkog inventara. Ravnatelju IHJJ-a i glavnom uredniku *Pravopisa* Željku Joziću zamjera se što je dijalektolog, a ne standardolog i da je cijeli projekt politički motiviran, a ne jezikoslovno. Nataša Bašić ide tako daleko pa, uz sve prethodno spomenuto, tvrdi da „tako se projekt velikoga znanstvenoga pravopisa pretvorio u 46 stranica pravopisne radne kupusare bez rječnika“ (Bašić, 2014.: 69.). Po pitanju pravopisnih pravila, zamjera im svrstavanje *uime* i *uinat* među prijedloge i *naprimjer*, *navrijeme*, *sleđa* i *zboka* među priloge, a to ne pripada baštini hrvatskog pravopisanja (Bašić, 2015.: 115.). Kao i prethodni pravopisi iz 21. stoljeća, i ovaj je fonološki pravopis s morfonološkim elementima.

---

⁷ Dalje u radu naziv kratim u *Hrvatski pravopis* IHJJ-a.

5. USPOREDBA PRAVOPISNIH PRIRUČNIKA

Pravopisno se nazivlje uvelike razlikuje u Brozovu i Boranićevu pravopisu u odnosu na suvremene pravopise. U ovom će se poglavlju se usporediti razlike u nazivima rečenica, glasovnim promjena, interpunkcijskim i pravopisnim znakovima te ostalim pravopisnim nazivima u prethodno predstavljenim suvremenim pravopisnim priručnicima.

5.1. Usporedba hrvatskog pravopisnog nazivlja

Prethodno spomenuti pravopisi međusobno se razlikuju u pravopisnom nazivlju, osobito Brozov i Boranićev pravopis u odnosu na suvremene hrvatske pravopise. „Broz je u mnogim slučajevima razriješio hrvatsku terminološku sinonimiju, davši prednost jednom nazivu koji je više ili manje postojao u hrvatskoj pravopisnoj tradiciji.“ (Lukenda i Mamić, 1992.: 47.). Primjerice, uzima internacionalizam *apostrof* i dosljedno ga rabi. Uspostavio je neke nazive koji su novi, ali su kao tvorbeni obrazac i prije postojali (npr. *dvotočje*) te uvodi neke nazive koji u hrvatskoj tradiciji nisu postojali te su zamijenili postojeće dobre nazive kao što je *uzvičnik* umjesto *uskličnika* (Lukenda i Mamić, 1992.: 47.). Dosljedno tomu rabi nazive *uzvične rečenice* i *uzvične riječi*. Takav je naziv rabio i Boranić te se to podudaralo sa srpskim izborom, stoga je imao podršku sa srpske strane (Lukenda i Mamić, 1992.: 45.). Dok se u analiziranim suvremenim pravopisima glasovi *dž*, *lj* i *nj* nazivaju *dvoslovima* (Babić i Moguš, 2010.: 12.), Broz ih naziva *sastavljenim slovima* (Broz, 1892.: 2.), a Boranić *združenim slovima* (Boranić, 1923.: 3.) te dosljedno rabi taj naziv i u ostalim izdanjima što je i tablično prikazano (Tablica 1.). Broz i Boranić u starijim izdanjima rabe i različite nazive koji nisu strogo vezani uz pravopis kao što su *nastavak* (Boranić, 1923.: 8.) i *particip pasivni* (Broz, 1892.: 7.), a u suvremenim pravopisima javljaju se nazivi *dometak* (Babić i Moguš, 2010.: 31.), *sufiks* (Jozić, 2013.:8.), *sufiksoid* (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 33.) te *glagolski pridjev trpni* (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 25.). Naziv *glagolski pridjev trpni* Boranić upotrebljava u izdanjima iz 1930. i 1947. te tako prethodi suvremenom nazivlju. Velike su razlike u nazivima glasovnih promjena što će biti tablično prikazano (Tablica 1.), a primjećuje se da u starijim pravopisima često ne postoji točan naziv glasovne promjene, već je samo opisana uz navedeno pravilo. U primjeru „suglasnik *j* iza *b*, *m*, *p*, *v* postaje *lj*“ (Boranić,

1923.: 23.) ne upotrebljava se naziv *epenteza*, već je samo izneseno pravilo. *Hrvatski školski pravopis* i *Hrvatski pravopis* Stjepana Babića i Milana Moguša najbližnji su među uspoređenim pravopisima te se u oba pravopisa rabe hrvatski nazivi, a internacionalizmi ili se navode u zagradama ili ih se ne spominje.⁸ Nazivi glasovnih promjena razlikuju se i u suvremenim pravopisima pa se tako upotrebljava izraz *ispadanje suglasnika* (Jozić, 2013.: 15.), i *gubljenje zapornika* (Babić i Moguš, 2010.: 36.). U *Hrvatskome pravopisu* Matice hrvatske upotrebljavaju se sintagme *sastavljeno* i *nesastavljeno pisanje* (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 141.), dok se u drugim pravopisima rabe nazivi *sastavljeno* i *rastavljeno pisanje* (Babić i Moguš, 2010.: 56.), a Boranić rabi izraz *odjelito se piše* (Boranić, 1923.: 45.). Isto tako, u *Hrvatskome pravopisu* Matice hrvatske ne rabi se naziv *palatalizacija* već naziv *kontakti suglasničkih i samoglasničkih fonema* (Badurina, Marković i Mićanović, 2008.: 39.).

Tablica 1.

Nazivoslovne razlike u pravopisima

Broz (1892.)	Boranić (1923.)	Boranić (1926.)	Boranić (1930.)	Boranić (1947.)	Babić – Ham – Moguš (2008.)	Babić – Moguš (2008.)	Badurina – Marković – Mićanović (2010.)	IHJJ (2013.)
<i>sastavljena slova</i> (2.)	<i>združena slova</i> (3.)	<i>združena slova</i> (5.)	<i>združena slova</i> (5.)	<i>združena slova</i> (3.)	<i>dvoslovi</i> (12.)	<i>dvoslovi</i> (12.)	<i>dvoslovi</i> (3.)	<i>dvoslovi</i> (3.)
<i>završetak</i> (11.)	<i>nastavak</i> (6.)	<i>nastavak</i> (8.)	<i>nastavak</i> (9.)	<i>nastavak</i> (7.)	<i>dometak</i> (15.)	<i>dometak</i> (15.)	<i>sufiks</i> (11.) i <i>sufiksoid</i> (33.)	<i>sufiks</i> (8.)
<i>particip pasivni</i> (4.)	<i>pasivni particip</i> (8.)	<i>pasivni particip</i> (10.)	<i>glagolski pridjev trpni</i> (18.)	<i>glagolski pridjev trpni</i> (10.)	-	-	<i>glagolski pridjev trpni</i> (25.)	<i>glagolski pridjev trpni</i> (487.)
<i>opisna definicija</i> (19.)	<i>sljubivnje suglasnika</i> (17.)	<i>sljubivanje suglasnika</i> (19.)	<i>jednačenje suglasnika</i> (28.)	<i>jednačenje suglasnika</i> (24.)	<i>jednačenje šumnika po zvučnosti</i> (28.)	<i>jednačenje po zvučnosti</i> (33.)	<i>jednačenje suglasnika po zvučnosti</i> (30.)	<i>jednačenje po zvučnosti</i> (12.)
<i>opisna definicija</i> (21.)	<i>opisna definicija</i> (18.)	<i>opisna definicija</i> (21.)	<i>opisna definicija</i> (29.)	<i>opisna definicija</i> (26.)	<i>jednačenje zapornika po tvorbenom mjestu</i> (29.)	<i>jednačenje po izgovornome mjestu</i> (35.)	<i>jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe</i> (32.)	<i>jednačenje po mjestu tvorbe</i> (14.)

⁸ Upotrebljava se naziv *izostavnik*, a *apostrof* se spominje samo u zagradi (Babić, Ham i Moguš, 2008.: 66.).

<i>suglasni glas nestaje</i> (26.)	<i>ispadanje suglasnika</i> (20.)	<i>ispadanje suglasnika</i> (23.)	<i>gubljenje suglasnika</i> (32.)	<i>gubljenje suglasnika</i> (28.)	<i>gubljenje zapornika</i> (30.)	<i>gubljenje zapornika</i> (36.)	<i>gubljenje suglasnika</i> (34.)	<i>ispadanje suglasnika</i> (15.)
opisna definicija (4.)	opisna definicija (4.)	opisna definicija (5.)	opisna definicija (6.)	opisna definicija (4.)	<i>smjenjivanje ije/je/e/i</i> (21.)	<i>kraćenje /duljenje sloga s dvoglasnikom</i> (27.)	<i>smjenjivanje je>i,ije>i,ije</i> (15.)	<i>kraćenje ije>je</i> (18.)
-	<i>pokraćeni-ce</i> (81.)	<i>pokraćenice</i> (89.)	<i>skraćenice</i> (86.)	<i>skraćenice</i> (87.)	<i>kratice (obične, složene)</i> (70.)	<i>kratice (obične, složene)</i> (71.)	<i>kratice (jednostavne, složene)</i> (177.)	<i>kratice; pokrate</i> (76.)

U ovim se nazivima suvremeni pravopisi podjednako razlikuju od Broz-Boranićeve tradicije te se ne može izdvojiti jedan pravopis koji bi joj bio najbliži zbog brojnih opisnih definicija u starijim pravopisima.

5.1.1. Usporedba naziva interpunkcijskih i pravopisnih znakova

Interpunkcijski i pravopisni znakovi razlikuju se u svojim nazivima među spomenutim pravopisima te će te razlike biti tablično prikazane (Tablica 2.). Premda postoje sličnosti u Brozovim i Boranićevim nazivima, može se primijetiti kako se Boranićevo nazivlje mijenjalo, osobito 1930. kada *točka* postaje *tačka*, a *dvotočje* postaje *dvije tačke* (Boranić, 1930.: 72.) što pokazuje nametanje srpske pravopisne tradicije. Boranić 1947. ponovno upotrebljava naziv *točka* i *dvije točke* (Boranić, 1947.: 72.). Ne razlikuje *crticu* od *spojnice* kao što se razlikuje u suvremenim pravopisima, ali u izdanju iz 1930. navodi naziv *vezica* i objašnjava: „Od vezice treba razlikovati *crticu* koja znači „do“, „od... do“ ili „među“: 1918 – 1928, utakmica Jugoslavija – Ilirija“ (Boranić, 1930.: 82.).

Odstupanja postoje i u suvremenim hrvatskim pravopisima, a osobito se ističe *Hrvatski pravopis* Matice hrvatske u kojem rabe nazive *crtica* i *crtica ili spojnica* (Badurina, Marković i Mićanović, 2010.: 96. – 98.) a u ostalim se suvremenim pravopisima razlikuju *crtica* i *spojnica* (Babić i Moguš, 2008: 98.). U *Hrvatskom pravopisu* IHJJ-a (Jozić, 2013.: 100.) i *Hrvatskom pravopisu* Matice hrvatske (Badurina, Marković i Mićanović, 2010.: 74.) upotrebljava se naziv *dvotočka*, a u ostalim spomenutim pravopisima rabi se naziv *dvotočje*.

Tablica 2.

Usporedba interpunkcijskih i pravopisnih znakova

ZNAK / PRAV OPIS	Broz (1892.)	Boranić (1923.)	Boranić (1926.)	Boranić (1930.)	Boranić (1947.)	Babić – Ham – Moguš (2008.)	Babić – Moguš (2008.)	Badurina – Marković – Mićanović (2010.)	IHJJ (2013.)
.	<i>točka</i> (52.)	<i>točka</i> (65.)	<i>točka</i> (73.)	<i>tačka</i> (59.)	<i>točka</i> (61.)	<i>točka</i> (55.)	<i>točka</i> (79.)	<i>točka</i> (47.)	<i>točka</i> (86.)
:	<i>dvije točke</i> (59.)	<i>dvotočje</i> (70.)	<i>dvotočje</i> (78.)	<i>dvije tačke</i> (72.)	<i>dvije točke</i> (72.)	<i>dvotočje</i> (61.)	<i>dvotočje</i> (95.)	<i>dvotočka</i> (74.)	<i>dvotočka</i> (100.)
;	<i>točka sa zarezom</i> (58.)	<i>točka i zarez</i> (70.)	<i>točka i zarez</i> (77.)	<i>tačka i zarez</i> (71.)	<i>točka i zarez</i> (77.)	<i>točka sa zarezom</i> (60.)	<i>točka sa zarezom</i> (94.)	<i>točka-zarez</i> (62.)	<i>točka sa zarezom</i> (100.)
-	<i>crtica</i> (61.)	<i>crtica</i> (76.)	<i>crtica</i> (85.)	<i>vezica</i> (82.)	<i>crtica</i> (83.)	<i>spojnica</i> (65.)	<i>spojnica</i> (98.)	<i>crtica (spojnica)</i> (98.)	<i>spojnica</i> (104.)
–	-	-	-	<i>crtica</i> (73.)	-	<i>crtica</i> (65.)	<i>crtica</i> (98.)	<i>crta</i> (96.)	<i>crtica</i> (106.)
,	<i>zarez</i> (57.)	<i>zarez</i> (64.)	<i>zarez</i> (75.)	<i>zarez, zapeta</i> (62.)	<i>zarez</i> (63.)	<i>zarez</i> (57.)	<i>zarez</i> (84.)	<i>zarez</i> (51.)	<i>zarez</i> (91.)
!	<i>znak uzvikiva- nja</i> (53.)	<i>uzvičnik</i> (66.)	<i>uzvičnik</i> (74.)	<i>uzvičnik</i> (60.)	<i>uzvičnik</i> (62.)	<i>uskličnik</i> (56.)	<i>uskličnik</i> (81.)	<i>uskličnik</i> (50.)	<i>uskličnik</i> (89.)
?	<i>znak pitanja</i> (52.)	<i>upitnik</i> (65.)	<i>upitnik</i> (74.)	<i>upitnik</i> (59.)	<i>upitnik</i> (61.)	<i>upitnik</i> (56.)	<i>upitnik</i> (80.)	<i>upitnik</i> (48.)	<i>upitnik</i> (88.)
'	<i>apostrof</i> (50.)	<i>apostrof</i> (76.)	<i>apostrof</i> (85.)	<i>apostrof</i> (81.)	<i>apostrof</i> (82.)	<i>izostavnik</i> (66.)	<i>izostavnik</i> (111.)	<i>apostrof (izostavnik)</i> (105.)	<i>izostavnik</i> (110.)
( ) i dr.	<i>zagrada</i> (50.)	<i>zagrada</i> (76.)	<i>zagrada</i> (85.)	<i>zagrada</i> (82.)	<i>zagrada</i> (83.)	<i>zagrada</i> (64.)	<i>zagrada</i> (117.)	<i>zagrada</i> (102.)	<i>zagrada</i> (102.)

U Hrvatskom pravopisu Stjepana Babića i Milana Moguš a i Hrvatskom školskom pravopisu upotrebljava se potpuno isto nazivlje interpunkcijskih i pravopisnih znakova te je ono najbliže Broz-Boranićevoj tradiciji.

6. USPOREDBA PRAVOPIISNIH PRAVILA

U prethodnim se poglavljima pokazalo da postoji više odstupanja u nazivlju u analiziranim pravopisima, a u ovom će se poglavlju pokazati da se i pravopisna pravila razlikuju.

6.1. Sklonidba osobnih imena

Razlike su vidljive prvenstveno u pisanju hrvatskih i stranih imena. Broz u *Hrvatskom pravopisu* ne piše o sklonidbi imena, ali zato Boranić navodi pravilo da se iza „krajnjega -i, -y umeće j“ (Boranić, 1923.: 27.) te ostaje dosljedan tom pravilu u svim proučavanim izdanjima. U suvremenim se pravopisima uvijek navode pravila o sklonidbi osobnih imena, ali postoji nekoliko razlika. Pravilo da se glas *j* umeće između dvaju završnih samoglasnika ako ime završava na -ia i -ea (*Mia – Mije, Andrea – Andreje*) navodi se u *Hrvatskom školskom pravopisu* (Babić, Ham i Moguš, 2008.: 22.) i *Hrvatskom pravopisu* Stjepana Babića i Milana Moguša (Babić i Moguš, 2008.: 21.). Suprotno njima, u *Hrvatskom pravopisu* IHJJ-a navodi se da se glas *j* ne umeće kod imena na -ea, stoga imaju primjer *Andrea – Andree* (Jozić, 2013.: 12.). Kada je riječ o pisanju stranih imena, u svim se suvremenim pravopisima osim u *Hrvatskom pravopisu* Matice hrvatske umeće glas *j* između krajnjeg *i* i *y* [*Kenedyja, Verdijska* (Jozić, 2013.: 10.)], a u njemu se glas *j* ne piše [*Armania, Sonya* (Badurina, Marković i Mićanović, 2010.: 210.)].

6.2. Pisanje stranih riječi

Broz u *Hrvatskom pravopisu* ne donosi pravila o pisanju stranih riječi, ali zato Boranić donosi različita pravila o bilježenju *tuđih riječi*, osobito u izdanju iz 1930. te još jednom potvrđuje utjecaj srpskog pravopisa. „Tuđi glasovi, ma kako bili prikazani, a ima ih naš jezik, bilježe se našim slovima“ (Boranić, 1930.: 50.). U skladu s tim pravilom Boranić piše *Đenova, Bokaćo, bulvar, Versaj, intervju, Grinvič* itd. Pravilo se razlikuje u ostalim izdanjima pa tako 1923. navodi da „vlastita imena posve zadržavaju oblik, koji imaju u jeziku, iz kojega

su uzete“ i navodi primjere *Mickiewicz, Boccaccio, Lisboa, Stuttgart* itd. (Boranić, 1923.: 26.). U tom izdanju te u izdanjima iz 1926. i 1947. iznosi da od pravila odstupaju „slovensko, bugarsko i rusko č na kraju prezimena prelazeći u ć“ i zato se piše *Gregorčić, Miletić* i *Sergejević* (Boranić, 1926.: 30.). U izdanju iz 1930. mijenja pravilo i navodi da se „krajnje č slavenskih prezimena ne mijenja (se) u ć“ i piše se *Gregorčić, Miletič, Gnjedič* (Boranić, 1930.: 50.). Premda Broz ne donosi pravila o pisanju stranih prezimena, navodi da „ako se ne može pouzdano doznati ni na koji način (...) bi li se određeno vlastito ime pisalo sa -iĉ ili sa -iċ, a ono nek se piše sa -iċ, jer je svakako manje prilike, da će se pogriješiti, nego ako se napiše sa -iĉ (Broz, 1892.: 14.). U Tablici 3. navode se pravopisne promjene vezane uz pisanje stranih imena u četirima izdanjima Boranićeva *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* jer upravo u njima postoje znatnije razlike u pravopisnim pravilima, s obzirom na to da je Boranić promijenio svoju pravopisnu koncepciju 1930. prihvaćanjem *Uputstva*, ali već 1947. vraća se pravopisnim pravilima iz ranijeg razdoblja.

U suvremenim pravopisima način pisanja stranih imena propisan je brojnim pravilima, ali svi propisuju izvorno pisanje osobnih imena i gradova iz jezika koji se služe latinicom kao što su *Angelina Jolie, Ludwig van Beethoven, New York, Ottawa* i slično (Jozić, 2013.: 70.).

Tablica 3.

Pisanje stranih imena

Boranić (1923.)	Boranić (1926.)	Boranić (1930.)	Boranić (1947.)
<i>Versailles</i> (27.)	<i>Versailles</i> (30.)	<i>Versaj</i> (50.)	<i>Versailles</i> (34.)
<i>Boccaccio</i> (26.)	<i>Boccaccio</i> (30.)	<i>Bokaćo</i> (50.)	Boccaccio
<i>Varšava</i> (26.)	<i>Varšava</i> (30.)	<i>Varšava</i> (50.)	Varšava
<i>Miletić</i> (26.)	<i>Miletić</i> (30.)	<i>Miletič</i> (50.)	Miletić

6.3. Pisanje niječnog oblika prezenta glagola *htjeti*

Različito se piše i niječni oblik prezenta pomoćnoga glagola *htjeti* pa tako u *Hrvatskom školskom pravopisu* i *Hrvatskom pravopisu* S. Babića i M. Moguša piše se rastavljeno *ne ću* (Babić i Moguš, 2008.: 267.). U *Hrvatskom školskom pravopisu* napisano je pravilo da „se niječnica piše rastavljeno i od zanaglasnog oblika glagola *htjeti*: *ne ću, ne ćeš, ne će, ne ćemo, ne ćete, ne će*“, ali ne navodi se zašto je to pravilo propisano (Babić, Ham i Moguš: 2008.: 50.). U *Hrvatskom pravopisu* Matice hrvatske piše se sastavljeno *neću* (Badurina, Marković, Mićanović, 2010.: 461.), a u *Hrvatskom pravopisu* IHJJ-a navedeno je da „kao jedna riječ pišu se niječni oblici prezenta glagola *htjeti*“ (Jozić, 2013.: 58.), premda je u poglavlju s napomenama navedeno da je „zbog tradicijskih razloga dopušteno (...) pisati i *ne ću, ne ćeš, ne ćemo, ne ćete, ne će*“ (Jozić, 2013.: 121.). Da je doista riječ o tradiciji, potvrdilo se i u Boranićevim izdanjima *Pravopisa hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz 1923., 1926. i 1947. u kojima navodi da „uza sve druge glagole *ne* se piše odvojeno: *ne ću, ne ćeš...*“ (Boranić, 1947.: 47.). U rječničkom dijelu također piše rastavljeno, ali bilježi i oblike *neća* i *neće* navodeći da su nastali „prema *ne ću*“ (Boranić, 1923.: 123.). Jedino u izdanju iz 1930. mijenja pravilo i piše da se „glagoli pišu zajedno složeni s negacijom *ne* u *neću, nećeš, neće, nećemo, nećete, neće* (koji su sliveni od *ne(h)ću*)“ (Boranić, 1930.: 45.). Budući da je to izdanje bilo usklađeno s *Uputstvom*, a ostala izdanja nisu, može se zaključiti da je u hrvatskoj tradiciji uobičajeno rastavljeno pisanje negacije od zanaglasnog oblika glagola *htjeti*.

7. ZAKLJUČAK

Usporedbom devet različitih hrvatskih pravopisa pokazalo se kako je tekao razvoj pravopisne norme i što se sve promijenilo od 1892. do 2013. godine. Potvrđena je pretpostavka s početka da se pravopisno nazivlje razlikuje u pojedinim pravopisima, ali ne samo u usporedbi starijih pravopisa sa suvremenima nego i u međusobnoj usporedbi samo suvremenih pravopisa. Najveća odstupanja pojavljuju se u *Pravopisu hrvatskoga ili srpskoga jezika* iz 1930. čija se pravila uvelike razlikuju od svih ostalih pravopisa, ali osobito je iznenađujuće kako je Boranić promijenio brojna pravila iz prethodnih izdanja i iznenada prihvatio fonetsko pisanje osobnih imena i imena naseljenih mjesta. Bilo je očekivano da će se Brozova rješenja i nazivlje razlikovati od rješenja i nazivlja koje donosi Institut za hrvatski jezi i jezikoslovlje, ali nije se očekivalo da će biti tako velik broj odstupanja među suvremenim pravopisima. Budući da još postoje neriješena pravopisna pitanja, ne može se tvrditi da postoji jedinstveni suvremeni hrvatski pravopis koji je razriješio jezične prijepore. *Hrvatski pravopis* IHJJ-a trebao je biti takav, bar sudeći prema obećanjima glavnog urednika Željka Jozića, ali Nataša Bašić dosljedno je argumentirala u svojim člancima zašto se taj pravopisni priručnik ne može nazvati ni jedinstvenim ni dovoljno stručnim, premda često dopušta dvostrukosti iz tradicijskih razloga. Pitanje hrvatskog pravopisa i dalje ostaje otvoreno te je upitno koliko će se pravopisnih priručnika još napisati dok se ne pojavi jedan koji će sve objediniti i zadovoljiti pravopisne potrebe hrvatske javnosti.

Literatura

1. Babić, S. 1999. Pravopis, novine i vlast. *Jezik na križu, križ na jeziku*, str. 23. – 29.
2. Bašić, N. 1992. Sto godina Brozova pravopisa. *Jezik*, god. 40., br. 2, str. 33. – 41.
3. Bašić, N. 2010. Hrvatski pravopis Stjepana Babića i Milana Mogušša. *Jezik*, god. 57., br. 4, str. 142. – 144.
4. Bašić, N. 2014. U povodu objave Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Politika ili struka?. *Jezik*, god. 61., br. 1 – 2., 1. – 80., str. 67. – 74.
5. Bašić, N. 2015. U povodu objave Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje: Rječotvorje i pravopis. *Jezik*, god. 65., br. 4, str. 114-120.
6. Ham, S. 2014. Riječ glavne urednice. *Jezik*, god. 61., br. 1 – 2., 1. – 80., str. 1. – 2.
7. Hekman, J. (glavna urednica). 2006. *Hrvatski jezik u XX. stoljeću*. Matica hrvatska. Zagreb.
8. Jonke, Lj. 1971. *Hrvatski književni jezik 19. i 20. stoljeća*. Matica hrvatska. Zagreb.
9. Lukenda, M.; Mamić M. 1992. Brozovo pravopisno nazivlje. *Jezik*, god. 40., br. 2, str. 41. – 49.
10. Katičić, R. 2012. Bivše Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika. *Jezik*, 59., br. 5, str. 161. – 176.
11. Petrović, B. 2007. Hrvatski pravopis Matice hrvatske. *Lahor*, 3., str. 114. – 118.
12. Samardžija, M. 1997. *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnog jezika*. Matica hrvatska. Zagreb.
13. Samardžija, M. 1999. Smjernice i stranputice hrvatskoga pravopisa. *Jezik na križu, križ na jeziku*, str. 15. – 22.
14. Samardžija, M. 2001. *Jezikoslovne rasprave i članci*. Matica hrvatska. Zagreb.
15. Samardžija, M. 2012. *Hrvatski jezik i pravopis: od ujedinjena do kraja Banovine Hrvatske (1918. – 1941.)*. Školska knjiga. Zagreb.
16. Samardžija, M. 2014. Pogovor *Hrvatskome pravopisu* Ivana Broza. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
17. Vijeće za normu hrvatskoga standardnog jezika. 2013. *Jezik*, god. 60., br. 2. – 4., str. 41. – 160.

Grada

1. Babić S., Ham S. i Moguš M. 2005. *Hrvatski školski pravopis*. Školska knjiga. Zagreb.
2. Babić S., Ham S. i Moguš M. 2008. *Hrvatski školski pravopis*. Školska knjiga. Zagreb.
3. Babić S. i Moguš M. 2010. *Hrvatski pravopis*. Školska knjiga. Zagreb.
4. Badurina L., Marković I. i Mićanović K. 2008. *Hrvatski pravopis*. Matica hrvatska. Zagreb.
5. Boranić, D. 1923. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Naklada „Ćirilo-Methodske nakladne knjižare d. d.“. Zagreb.
6. Boranić, D. 1926. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Izdanje i naklada Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora. Zagreb.
7. Boranić, D. 1930. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Tisak i naklada „Jugoslovenske štampe“ d. d. Zagreb.
8. Boranić, D. 1947. *Pravopis hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Školska i pedagoška izdanja Nakladnog zavoda Hrvatske. Zagreb.
9. Broz, I. 1892. *Hrvatski pravopis*. Pretisak prvoga izdanja. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. 2014.
10. Jozić, Ž. (glavni urednik). 2013. *Hrvatski pravopis*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.